

Amor particular

XAVIER ZANUY

Només els corbs van tips

RAMON GOMIS

Premi Saó de Ponent de textos teatrals
per a espectacles de petit format
Cinquena i sisena convocatòries

Pròlegs de Sergi Belbel / Lluís Pasqual

Pagès editors
LLEIDA, 2023

L'AMOR VALENT
SOBRE *AMOR PARTICULAR*,
DE XAVIER ZANUY

Quan, a través del servei de tutories dramàtiques de la Sala Beckett, em van comunicar que hi havia un exalumne que demanava assessorament per al seu primer text dramàtic escrit, el primer que vaig fer va ser llegir-me'n les primeres pàgines. No m'agrada gens rebutjar aquesta mena de feines, malgrat la meua agenda prou atapeïda, perquè descobrir talents nous i llegir textos de les noves fornades de dramaturgues i dramaturgs sorgits dels cursos de la Beckett, o de l'Institut del Teatre o d'altres escoles privades com Eòlia que també s'hi dediquen, a la formació dramàtica, és gairebé sempre per a mi un motiu de plaer i d'interès real. La meua tasca de pedagog, a més a més de la de dramaturg i director escènic, per a mi és bàsica, no només complementària. Soc plenament conscient que la dramàtica no és una ciència exacta i que moltes vegades és difícil explicar per què un text té uns valors o unes mancances determinades. Tot és relatiu, a més a més, i l'èxit o el fracàs d'una obra de teatre

depèn moltes vegades d'aspectes poc mesurables o indefinibles, que poden ser modes, o tendències, a vegades passatgeres. Sempre intento llegir les obres dels companys i companyes que em demanen l'opinió, i també dels alumnes, i dels dramaturgs i dramaturgues que comencen, amb respecte absolut i amb ganes d'aprendre coses i de trobar noves veus i estils. Quan me'n demanen una "tutoria", a més a més, si passats uns fulls l'obra no em desperta interès o, al contrari, és tan perfecta que no hi veig cap mena de possibilitat d'aportar-hi res de la meua banda, declino amablement la invitació.

En el cas d'*Amor particular*, d'en Xavier Zanuy, la lectura de les "primeres pàgines" va acabar amb, al cap de poques hores, la lectura de tota l'obra sencera. No me n'havia adonat i ja havia arribat a l'última rèplica. Bon senyal. I vaig acceptar, per descomptat, de fer-ne la tutoria amb en Xavier. Era encara època de pandèmia i ho vam fer per internet. No tenia gaire cosa per comentar-ne a en Xavier perquè m'havia semblat una obra honesta, valenta, tendra, forta, sensible i potent a la vegada. Atributs que, d'entrada, costa trobar en un text dramàtic i més encara en una primera obra. Tot i així, les poques coses que hi vaig suggerir van ser ràpidament admeses per l'autor, que em va semblar una persona sensible, molt atenta i amb

moltes ganes d'aprendre i de millorar en aquest ofici tan estrany i alhora tan fascinant que és l'escriptura dramàtica.

Són molts els encerts dramàtics d'*Amor particular*, però si n'he de destacar un parell són, per una banda, el tractament del desamor (en una relació fatalment tocada per una minusvalia que condemna el protagonista a una mobilitat reduïda, a viure la vida des de la seva cadira de rodes) i, per l'altra, la irrupció en la vida del mateix personatge d'un àngel, un jove desinhibit i vitalista, que suposa una autèntica alenada d'aire fresc, que ho capgira tot i que reconcilia el protagonista amb la vida. Els tres personatges masculins, Màrius, Uri i sobretot el jove Àxel (el seu nom és ben significatiu) estan dibuixats amb precisió, empatia i també amb molt d'amor. Fins i tot per l'Uri, tal vegada el personatge més aspre i contradictori, segurament, al cap i a la fi, el més infeliç, per al qual l'autor té una mirada comprensiva i, en l'escena final, també compassiva.

Amor particular té molts altres encerts, com el personatge apassionat, còmic, tendre i absolutament encantador de la Txell, l'única dona, contrapunt necessari que aporta color i vitalitat a la trama principal, i que fa reaccionar el protagonista amb les seves frases enginyoses, el seu esperit agut,

sempre disposada a parlar de les coses més quotidianes, pragmàtiques i, en realitat, també més profundes de la vida.

Però, per damunt de tot, l'obra parla de les segones i impensables oportunitats de l'existència, en aquesta meravellosa, tendra, bonica relació inesperada i humanament corprenedora entre el jove Àxel i en Màrius. I aquí és on rau l'emoció d'*Amor particular*: dues generacions diferents, de dos mons diferents, gairebé de dos segles diferents (en Màrius neix i té la seva joventut al segle xx mentre que l'Àxel és clarament un jove crescut i format al segle XXI), de dues realitats socials diferents, que inesperadament *connecten* gràcies a una relació en què els cervells, l'intel·lecte, l'ànima i el sentiment tenen tant de pes com el cos, el físic, la bellesa externa o les aparences. Perquè l'amor que naixerà entre aquests dos éssers tan diferents desafia fins i tot la mal anomenada *normalitat*: amor entre dos homes de condicions i *situacions* diverses, gairebé antitètiques: un jove fisioterapeuta atlètic i ben plantat i un artista madur reduït a la invalidesa gairebé total i, a conseqüència d'això, ferm candidat a l'aïllament i la depressió. La relació de parella entre en Màrius i l'Uri està tocada de mort des de l'inici de l'obra i esclata en una forta crisi. Tot i així, contràriament a l'expectativa generada en l'escena primera de l'obra, no se'n beneficiarà

qui més ens esperariem. I és aquesta sorpresa el que constitueix, sense cap mena de dubte, l'element més significatiu de l'obra. L'amor autèntic (o l'amor *particular*) pot néixer fins i tot en les situacions més impensables i inaudites de la vida de les persones. Només cal obrir els ulls, reconèixer els àngels que ens envolten o que són al nostre costat, i abandonar-nos-hi. I, per descomptat, lluitar per aconseguir-ho, compartir-hi els nostres sentiments, la nostra raó, el nostre coneixement i fer renovar, així, les nostres ganes de viure. El que no convé, de cap manera, com ens recorda la Txell, és tirar la tovallola. "Si val la pena, no serà fàcil." Mai no és tard, doncs, per intentar-ho. Per arriscar-se. I qui no ho fa, qui no és valent, qui no arrisca, qui no s'hi llença, potser s'equivoca i ensopega, però es perdrà sempre l'oportunitat de, com a mínim alguna vegada, reeixir i sortir-se'n.

Els diàlegs del text d'en Zanuy són àcids i tendres, directes, crus i també brillants. Per moments, recorden el teatre realista americà del segle xx: Williams, Albee. La mirada sobre el personatge de Màrius és honesta i molt valenta. El protagonista afronta de cara l'adversitat terrible de la seva situació i, malgrat que té una lògica i comprensible tendència al pessimisme i a la depressió, gràcies a l'amor és capaç de fer remuntar el seu estat d'ànim i fins de complir

un dels seus somnis: la continuïtat de la seva existència, dels seus sentiments, del seu ésser, més enllà d'ell mateix (no en dono més detalls per no fer més espòiler).

L'obra de Xavier Zanuy ens apropa a un amor més que particular, un amor compromès, profund i *valent* que desafia l'adversitat i que ens emociona. No és gens estrany, doncs, que tot i ser una primera obra, hagi estat ja guardonada amb un premi, el Saó de Ponent 2021 de Mollerussa. De ben segur, el jurat devia quedar tan commogut per la història d'en Màrius com quedaran ara tots els lectors de l'obra i, esperem que sigui ben aviat, els futurs espectadors.

SERGI BELBEL

LECTURA DRAMATITZADA
A LA SALA BECKETT

Després de guanyar el Premi Saó de Ponent 2021 de textos teatrals per a espectacles de petit format, *Amor particular* es va estrenar en forma de lectura dramatitzada a la Sala Beckett de Barcelona el 22 de març de 2022, amb el següent repartiment artístic:

Direcció: Oriol Puig Grau.

Amb Ruben Ametllé, Alejandro Bordanove, Jordi Llordella i Teresa Vallicrosa.

DRAMATIS PERSONAE

MÀRIUS

URI

TXELL

ÀXEL

NOTA

La barra inclinada (/) indica que el personatge que parla és interromput, en aquell moment, per l'interlocutor. No hi ha d'haver cap pausa entre ambdues rèpliques. Si es creu oportú, les seves paraules es poden encavalcar.

Els tres punts (...) no tancats dins parèntesis indiquen que el personatge no sap què més dir.

Quan una rèplica només consta de punts suspensius tancats entre parèntesis (...), pot voler dir que el personatge no sap què respondre, que està pensant una possible resposta o, simplement, que no vol respondre. En el context d'una conversa telefònica, ens indiquen que el personatge està escoltant el que diu l'interlocutor.

ESPAI

Ens trobem en un pis tipus *loft* molt ample, modern i decorat amb gust. Tot està adaptat per a una cadira de rodes.

El pis té dues estances separades per una doble porta corredissa. A l'esquerra de l'espectador, una cuina oberta —amb illa o barra— i un saló gran amb estudi. A la dreta, una habitació amb llit de matrimoni.

A la part central del saló, un sofà, una taula baixa de les que es poden alçar i una televisió en un moble mòbil. En la mateixa estança trobem l'estudi, amb un escriptori amb dues pantalles d'ordinador i prestatges amb llibres i moltes pel·lícules de DVD. També hi ha fotografies i cartells de cinema d'autor penjats a la paret. En un lloc destacat hi ha el cartell de *Casablanca*.

En algun lloc de l'estança, trobem un faristol i un aparell per recolzar un violoncel.

A l'habitació, un llit de matrimoni amb dues tauletes. Damunt una de les tauletes, destaca una fotografia de la parella a París.

La porta de l'esquerra comunica amb l'exterior del pis. La porta de la dreta és corredissa i comunica amb el bany.

ESCENA 1

És de nit. L'escena està il·luminada només per la llum d'un fanal del carrer.

URI, amb poca roba, és al saló, tocant el violoncel.

Li arriba un missatge al mòbil. Deixa de tocar i el llegeix. Posa el play al mòbil i sona música per l'altaveu (tipus HomePod). Curiosament, torna a començar la mateixa peça que ell estava tocant. Aquesta peça s'anirà repetint mentre dura l'escena.

Obre la porta. Entra un noi jove vestit d'esport. Musculós. Atractiu. No es diuen res. Tot va molt ràpid. URI l'encasta contra la paret. Petons i morrejades...

Un cop han acabat, el desconegut es vesteix i marxa. No han intercanviat ni una paraula.

URI es posa de nou la poca roba que duia. Agafa el mòbil i atura la música.

Silenci.

*Surt al balcó, obre la finestra o es queda
dins mateix de l'estança i encén un cigarret.
Fuma tranquil·lament. Se'l veu relaxat.*

Quan acaba el cigarret, se'n va al llit.

millor dels casos, arribin a trepitjar escenaris i a omplir patis de butaques igual que vull pensar que ben aviat ho faran en Màrius, l'Uri, l'Àxel i la Txell. S'ho mereixen. A ells també els dono les gràcies per tot el que hem compartit. M'heu fet molt feliç.

Xavier ZANUY
desembre de 2022

NOMÉS ELS CORBS VAN TIPS

Ramon Gomis

PRÒLEG

El culte i la dedicació a la memòria històrica, o senzillament a la memòria, té moltes vessants. Una d'elles és la recuperació dels ossos enterrats a les cunetes i a les fosses comunes, que exigeix, encara, molta determinació i és una feina duríssima. D'això se n'encarreguen, amb moltes dificultats, associacions i ciutadans anònims en una Espanya que continua tenint una llei escarransida i indigna sobre el tema, senzillament perquè el Congrés espanyol mai no ha condemnat el franquisme. Una altra, la de l'escriptor, consisteix a fer parlar les veus desaparegudes, com si les tinguéssim a l'abast. No les dels noms sobre els qual s'ha escrit amb trampa la història. Sinó les d'unes vides que, com les de la majoria dels morts de les fosses, no es distingien per res especial. Persones anònimes, habitants d'un petit món que, més que viure la guerra de 1936-1939, la van patir. Això és el que ha fet Ramon Gomis quan ha escrit *Només els corbs van tips*.

La guerra de l'Iraq va ser la primera guerra televisada en directe. La invasió d'Ucraïna per

part de Rússia, al marge de la realitat paral·lela *fake*, ha portat totes les televisions del món a oferir-nos un altre tipus d'imatges: concentració sobre les històries dels civils (surten molt pocs militars) que poden atreure la part més sentimental de l'espectador (la tele és també un negoci) amb plànols molt curts, que necessiten més risc per part del fotògraf, i que ens transmeten cada dia amb més crueta els enviats especials. De la nostra guerra d'Espanya dels anys 1936-1939, més primitiva encara que aquesta, no tenim aquests documents. Justament perquè va ser la primera guerra en què els invents recents que s'estaven popularitzant com la ràdio i el cinema van ser fonamentals per als nous ministeris de Propaganda que aprenien les beceroles del que ara coneixem per "guerra informativa". I així, la majoria de les imatges que ens han quedat dels dos bàndols mostren militars en plena batalla o plantant una bandera en un turó o, com a màxim, el temps d'espera a les trinxeres. Tret d'algunes imatges de les corrues de gent fugint desesperada cap a França —i les fotos no tenen veu—, no hi ha documents gràfics ni sons de les muntanyes de petites tragèdies de les quals està feta una guerra.

Només la nostra generació pot encara recordar. I ho podem fer gràcies a les dades que hem anat arrencant, en forma de paraules o de silencis,

a cadascun del nostres parents que encara ho van viure. La por impedia que s'evoqués mai, ni en família i encara menys al carrer, res del que hagués passat "abans de la guerra", aquella llunyania tan propera. A poc a poc nosaltres anàvem aclarint el trencaclosques. Els records no eren els nostres, però estranyament s'hi van tornar. Potser per la seva intensitat o perquè encara durant molts anys vam arrossegat, junt amb els que van sobreviure, l'olor de misèria i d'esglais, i el gust amarg de les llàgrimes empassades en silenci. Aquests records, un cop païts i identificats com a propis, en una estranya alquímia, el Ramon Gomis els ha convertit en teatre. Només el teatre pot fer parlar els morts. Només el teatre és capaç de fer reviure rialles, cares, paraules, sentiments i crear-nos la il·lusió que allò que passava i forma part del nostre imaginari col·lectiu torna a passar i ho estem vivint.

El Ramon Gomis és metge. I no s'entén del tot el seu teatre si no es té present aquesta dada. El mateix passa amb dos avantpassats seus en la ciència i en l'escriptura teatral: Georg Büchner (creador d'un gran personatge dels segles XIX i XX: Woyzeck) i Anton Pàvlovitx Txékhov (si Shakespeare ens explicaria de quina matèria estàvem fets els humans, Txékhov radiografiaria fidelment com es comporta aquesta matèria). Tant

Büchner com Txékhov eren metges. Mai no els va interessar l'èpica. Coneixien les misèries de l'ésser humà de tan a prop, que preferien la lírica de les coses i les persones petites, gairebé anònimes, però concretes i, per tant, més autèntiques. Com li passa al Ramon Gomis.

No he anomenat aquests dos autors per casualitat. El Dr. Gomis comparteix amb els seus col·legues l'austeritat i l'amor pel llenguatge (en el nostre cas el català i els seus apreciats monosíl·labs) i unes frases curtes i precises. Com un diagnòstic.

Amb aquests antecedents el Ramon Gomis escriptor reviu un record —ara ja seu— i ens deixa estar una estona en una masia de Molle-russa, els darrers mesos de la guerra civil, en una família com tantes d'altres que passa els drames que la guerra li ha dut, com a tantes d'altres. No hi ha altra música de fons que la dels pardals i la dels grills. Amb la guerra tot s'ha fet més eixut, des del raïm de la parra fins a les converses... Tot ens és proper. A nosaltres també ens sembla haver-ho viscut, que també forma part del nostre passat. Però no és així. Estem davant d'una revelació que ens obre la finestra al nostre imaginari col·lectiu més íntim. És la misteriosa i extraordinària virtut d'aquesta evocació en forma de teatre que es diu *Només els corbs van tips*.

Des del seu primer text fins a aquest el Ramon ha fet anys i s'ha fet —així ho crec— encara més savi. Conservant un estil sempre adust i concís, em sembla descobrir, per primera vegada, una lleugeresa d'ales de papallona en les converses entre mare i filla, que només es posseeix en el moment que un comença a veure el món com una comèdia encara que els homes el visquem com una tragèdia i l'expliquem com un drama.

LLUÍS PASQUAL

PERSONATGES

CECÍLIA, la mare (41 anys)

AURORA, la filla (19 anys)

PERE, el pare (45 anys)

ESCENA 1

26 de febrer del 1938, dissabte.

Un mas prop de Mollerussa, no gaire lluny de la tercera séquia. Fa fred. Entre els arbres, la boira s'esfilagarsa i, per un moment, sembla com si volgués esvair-se. En un parell d'hores es farà fosc i el silenci omplirà l'indret. Se sent, llunyà, el soroll d'alguns avions, estem en guerra.

A la masia, hi viu una família, el PERE i la CECÍLIA, i la seva filla gran, l'AURORA. El noi, el Joan, és al front. A la sala menjador, la CECÍLIA sargeix uns mitjons. Hi entra la seva filla, l'AURORA.

CECÍLIA (*en veure entrar l'AURORA*): Ja has arribat, gràcies a Déu. Com és que has trigat tant?

AURORA (*s'hi apropa*): Vinga, mama, un petó. No rondini (*li fa un petó, sense deixar el cistell que porta penjat al braç*). Si només són dos quarts de cinc de la tarda.

L'AURORA deixa el cistell damunt la taula.

CECÍLIA: I on has anat tanta estona? M'he fet un tip de patir. Han passat dues o tres vegades els avions. I a més...

AURORA: Què?

CECÍLIA: Res.

AURORA: No la puc deixar sola.

CECÍLIA: Bé prou que m'hi deixes.

AURORA: Deuen haver bombardejat, en algun lloc (*pausa, se la mira*). Què passa, mama? Ha plorat?

CECÍLIA: Res. No em passa res.

AURORA: Fa cara d'haver plorat (*sense esperar resposta*). He esperat que arribés el correu, per si hi havia carta (*mostra una carta*). Carta del Joan!

CECÍLIA: L'has obert?

AURORA: Sí. I és lluny del front.

CECÍLIA: No, no m'ho crec, Aurora. Llegeix!

AURORA: Mama, com vol que l'enviïn al front? Si només té divuit anys. Ja l'hi vaig dir l'altre dia. A primera línia, mama, només hi envien els soldats més veterans. M'ha dit l'Evarist que l'exèrcit de la República té molts homes, massa. El que els fa falta són armes i avions.

CECÍLIA: L'Evarist? Sempre pontificant! (*Pausa.*) Llegeix-me la carta! Va! Dignes, què diu? Tu ja ho saps tot.

AURORA: Que està bé.

CECÍLIA: No m'ho crec. Què més?

AURORA: S'ho pot ben creure o deixar de creure.

És el que ell diu. Què està bé. (*Li dona la carta, la deixa a la taula prop de la seva mare.*) Tingui! Quan he arribat a Mollerussa he mirat de trobar una mica d'oli. Però m'ha costat!!! Ningú vol vendre res, ningú vol diners. Sort que traginava uns quants ous i els he pogut bescanviar per tres quarts de litre d'oli. També he comprat una mica de petroli per al llum. Ei, què li passa? No m'escolta.

CECÍLIA: Em llegeixes, o no em llegeixes la carta?

AURORA: Ufa, mama, perdoni. La té aquí al damunt.

CECÍLIA: Tu! Llegeix-la tu. Li entens millor la lletra.

L'AURORA es posa a llegir la carta.

AURORA: "14 de febrer de 1938. Estimats pares i estimada Aurora. Estic bé, no us preocupeu. Espero que vostès també. Pel demés, què volen que els digui. La meva situació ha canviat molt. Fa un any jo era una persona que vivia una vida sense preocupacions ni penes. Que tampoc tinc penes, però sí alguna preocupació. No creguin que ara la meva preocupació sigui el que em pugui passar. La meva preocupació és que ara ja soc

aquí i si en surto, quin dia en sortiré? Passo moltes estones pensant en el meu passat, en les estones que he estat feliç. I em preocupa el meu futur. Com poden veure, no tinc gens ni mica de por a la guerra. Del que sí que tinc por és del que em pot passar després de la guerra. Tinc por de sentir-me desgraciat. Potser és una preocupació motivada per la solitud en què em trobo. Em trobo abandonat dins d'aquest ambient, lluny de la meua vida. M'escriureu?"

La CECÍLIA l'interromp.

CECÍLIA: Fill meu! Pobret! Li has escrit?

AURORA: No. Quan volia que ho fes? Després ho faré.

CECÍLIA: Segueix. Què més diu? Està espantat.

AURORA: "Estic junt al meu company Marín. Fa un fred que pela, molt, molt fred. I mira que al Pla d'Urgell en fa, de fred, sobretot quan la boira ho empastifa tot. De moment, encara trigarem uns quants dies a anar al front. Com que la nostra missió és fer trinxeres i posar filferros, fins que no hi hagi moviment a les avançades no hi anirem. El que més em molesta és dormir a terra. Però diuen que com més gran és el sacrifici, millor, més dolça serà la recompensa. No crec que sigui capaç de fer-vos-ho comprendre. Més de la meitat

dels pobles per on hem passat estan derruïts en la seva totalitat.

En el viatge des de Guadalajara, vaig anar dalt d'un camió carregat d'explosius, en una caravana de 17 o 18, i havia de vigilar molt. Em donaren un fusell per si les mosques, però em va atabalar més que altra cosa. Com poden suposar, no les tenia totes. Anava amb el fusell ben agafat. Per tot arreu em semblava veure enemics i, de tant en tant, imaginava sentir l'aviació. Per sort, ningú ens va dir res.

Espero aviat les seves notícies. Tothom bé? Un petó molt, molt fort. Joan. Joan Muler, 47a Divisió-Brigada Mixta.”

AURORA: Ja veu, està bé.

CECÍLIA: Té por.

AURORA: De què? Si és lluny del front.

CECÍLIA: Tu creus que està bé?

AURORA: Mare, no hi és per gust. Però, com ell diu, no fan gran cosa.

CECÍLIA: De quan és la carta?

AURORA: De dilluns. Per què?

CECÍLIA: De dilluns de l'altra setmana. Compta. Ja fa més de quinze dies.

AURORA: No exageri, mare. Tretze dies com a molt.

CECÍLIA: Només em portes la contrària, Aurora!
Siguin quinze o siguin tretze són un grapat de dies. Les coses que poden haver passat, mentrestant.

AURORA: Estem en guerra. El correu va a poc a poc.

Se senten passar uns avions. L'AURORA surt al defora. Entra de seguida.

AURORA: Són dels nostres, són xatos. Què li passa, mama? No alça per res la vista de la labor. Què té? El Joan està bé, tan bé com a casa, i és lluny del front.

CECÍLIA: Què dius? Però... què dius? Tan bé com a casa? És al front.

AURORA: Perdoni, mama. És una exageració, ja ho sé. Però ara per ara, no corre més perill que quan era a Guadalajara fent instrucció. I encara no fa tres mesos que és fora.

CECÍLIA: Ves a saber on és, ara. Enviar aquestes criatures al front! No els ho perdonaré mai, anys que visqui. Ja li vaig dir al teu pare que el Joan, on havia de fer la instrucció era a Mollerussa. Potser encara hi seria. Però el teu pare sense moure ni un dit. *(Amb ironia.)* No volia demanar cap favor als de la CNT. Sempre amb les seves dèries.

AURORA: Això ha estat cosa de l'Azaña.

Aquests textos han guanyat el Premi Saó de Ponent de textos teatrals per a espectacles de petit format, certamen organitzat per Saó de Ponent Mollerussa conjuntament amb l'IEI de la Diputació de Lleida i l'Ajuntament de Mollerussa.

El jurat estava format per: Carme Alòs, Francesc Foguet, Jaume Jovells, Anton Not i Laia Soldevila.

Amb la col·laboració de

Amb la col·laboració de

- © Xavier Zanuy i Buen i Ramon Gomis de Barbarà, 2022
- © dels pròlegs: Sergi Belbel Coslado i Lluís Pasqual Sánchez, 2022
- © d'aquesta edició: Pagès Editors, SL, 2023

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

editorial@pageseditors.cat

www.pageseditors.cat

Primera edició: febrer de 2023

ISBN: 978-84-1303-448-5

DL: L 70-2023

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, SL

www.bobala.cat

— imprès a lleida —

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.